

Niet gestraft, wel opgesloten

Geïnterneerden in Belgische gevangenissen leven al jaren in onzekerheid

De interneringswet dateert al van 1930. Van meet af aan werd ze hevig bekritiseerd. Juridisch gezien is de geïnterneerde niet gestraft. Toch wacht hem een opsluiting van onbepaalde duur. Voor een degelijke behandeling ontbreken de middelen. In november 2008 werd de Belgische internering nog negatief geëvalueerd door het VN-Comité tegen Foltering. Hét bewijs dat er nog altijd heel wat schort aan het systeem. Een situatieschets...

De media schuwen de gevangenisproblematiek doorgaans niet. Meestal gaat het dan om problemen als overbevolking, onvoldoende beveiliging, een verouderde infrastructuur of intern geweld. De geïnterneerden, die een aanzienlijk deel van de gevangenispopulatie uitmaken, worden daarbij altijd vergeten. Dit ondanks verschillende Europese rapporten die de toestand van de geïnterneerden in België duidelijk veroordelen als mensonwaardig. Geïnterneerden zijn ontoerekeningsvatbaar verklaard voor hun daden. Voor de wet zijn ze ziek. Diezelfde wet schrijft een psychiatrische

behandeling voor. Dat die er nooit is gekomen wordt al tientallen jaren op de korrel genomen. Door de jaren heen hebben tal van academici, auteurs en politici – onder Luc Van den Bossche in de beginjaren van zijn politieke loopbaan – zich ingezet voor het lot van geïnterneerden. Ook Achiël Neys, vormingsverantwoordelijke van de Katholieke Aalmoezeniersdienst voor Nederlandstalige Strafinrichtingen, ijvert al jaren voor betere levensomstandigheden voor geïnterneerden en heeft de ontwikkelingen van de voorbije veertig jaar van dichtbij gevolgd.

Bescherming van de maatschappij

“Internering is een maatregel ter bescherming van de maatschappij. De wet van 1930 werd ondertussen al enkele keren gewijzigd maar genezing is en blijft het criterium voor vrijlating”, vertelt Neys. “Over die genezing beslist de Commissie tot Bescherming van de Maatschappij op basis van een zesmaandelijks evaluatie van de geestestoestand. Om de genezing te bevorderen voorziet de wet hulp, maar die is er nooit gekomen.”

Volgens de beleidsverklaring van Jo Vandeurzen telt België 3000 geïnterneerden, waarvan er iets meer dan 1000 vastzitten in de gevangenis. Dat komt overeen met 10% van de gehele gevangenispopulatie. Nadat iemand ontoerekeningsvatbaar wordt verklaard en geïnterneerd wordt, is het de bedoeling dat hij de gepaste begeleiding krijgt in een psychiatrische instelling. Een derde van de geïnterneerden bevindt zich echter in de gevangenissen tussen de gedetineerden. Daar wordt weinig of geen rekening gehouden met hun geestestoestand, wat de kans op genezen kleiner maakt en de onzekerheid groter. Hun situatie lijkt uitzichtloos.

Dagen slijten in verveling

De kritiek die decennia geleden al werd geuit op de interneringswet, de uitvoering ervan en de schrijnende situatie van de geïnterneerden, is nog steeds van toepassing. Logisch volgens Neys want “er zijn nooit uitvoeringsbesluiten geweest die voorzagen in de middelen om die wet uit te voeren.

Vaak zitten geïnterneerden jaren opgesloten voor een onbenullig misdrijf. Beslissingen om de opsluiting te verlengen worden vaak genomen op basis van ongenuanceerde rapporten die een beperkte psychologische expertise verraden. Een ander hekpunt is het gebrek aan therapeutische begeleiding.” Neys spreekt uit ervaring: “Een doorsnee dag wordt getekend door pure verveling. Hier en daar zijn er initiatieven, maar over het algemeen wordt er weinig aandacht besteed aan ergotherapie. Die mannen drinken heel de dag koffie, liggen met hun hoofd op tafel, worden medicamenteus braaf gehouden. De meest actieve geïnterneerden leggen een kaartje of helpen een beetje met opruimen.” Het gebrek aan begeleiding heeft te maken met een gebrek aan personeel. Neys: “Er zijn te weinig psychiaters die het willen doen. Ze voelen zich te weinig gehonoreerd en terecht. Mensen die er voor zichzelf geen beroepskansen in zien, doen het niet. Bovendien is er een verhoogd risico aan verbonden. Er is in België maar een handvol goede forensische psychiaters beschikbaar.”

Moelijke doorstroom naar de psychiatrie

Om de lamentabele toestand van de Belgische internering te beschrijven wordt de metafoor van de vergeetput wel eens gebruikt. Wie ziek is en niet geholpen wordt, voelt zich terecht verwaarloosd. Bovendien verloopt de doorstroom naar psychiatrische instellingen moeizaam. Die hebben vaak zelf te kampen met overbevolking. Omdat de geïnterneerden een crimineel verleden hebben, vormen ze een risicogroep waardoor klinieken ze in vele gevallen liever niet opnemen. Iemand die een lustmoord pleegde heeft veel meer kans om overgeplaatst te worden dan een brandstichter. Het vinden van geëngageerd, gespecialiseerd personeel vormt een bijkomende moeilijkheid.

In Wallonië staat men al iets verder dan in Vlaanderen. In het dorpje Paifve heeft de Commissie voor Sociaal Verweer namelijk een instelling opgericht, specifiek voor geïnterneerden. “Vlaanderen kent geen analoge instelling,” weet Achiel Neys, “maar een recent initiatief kan daar verandering in brengen. In Zelzate, Rekem en Bierbeek zijn er drie klinieken van de Broeders van Liefde. Naast de gewone psychiatrische afdelingen zijn er ook een aantal forensische units in ondergebracht. Die hebben elk 30 á 40 bedden ter beschikking voor geïnterneerden die eigenlijk niet thuishoren in een gevangenis. Het is allemaal nog embryonaal, maar wel een stap in de goede richting voor die categorie die niet teveel beveiliging nodig heeft. Men heeft mij toevertrouwd dat men het aantal plaatsen substantieel gaat optrekken, in Bierbeek van 30 naar 120 bedden.”

Begijnenstraat, Antwerpen

Prototypisch voor zowat alle nationale problemen is de Antwerpse gevangenis in de Begijnenstraat, door iedereen gevangenis genoemd maar eigenlijk een arresthuis, waar beklaagden in voorhechtenis wachten op hun proces en veroordeelden op hun overplaatsing. Processen kunnen echter jaren aanslepen en door de algehele overbevolking is ook hier de doorstroom niet evident. Het Antwerpse arresthuis kampt zelf al jaren met overbevolking. Er verblijven meer dan 700 gevangenen, officieel is er maar plaats voor 439. Andere problemen zijn drugshandel, bendevoorming, rellen en personeelstekorten. Het aantal zelfdodingen in arresthuizen ligt hoog, vooral bij de geïnterneerden. Reden te meer om voor die groep een aangepaste instelling te voorzien.

Malou Eelen, aalmoezenier van de instelling, vertelt dat er ongeveer 100 geïnterneerden in de gevangenis verblijven. “De helft verblijft in de psychiatrische annex, wacht nog op een beslissing over de internering en krijgt degelijke psychiatrische begeleiding van een zorgteam. Het zorgteam is een recent initiatief van de federale regering en bestaat uit een psychiater, een psycholoog, een maatschappelijk assistent, een psychiatrisch verpleegkundige, een ergotherapeut, een opvoeder en een kinesitherapeut.” Van een echte doorbraak kan men echter nog niet spreken want de andere helft van de geïnterneerden leeft gewoon tussen de andere gevangenen en volgt hetzelfde regime. Eelen: “Net als de gedetineerden delen zij vaak een eenpersoonscel met andere gevangenen en zijn ook zij slachtoffer van de constante druk van de overbevolking. De gespecialiseerde hulp van het zorgteam is voor hen niet weggelegd.”

Toekomstplannen

Al 10 jaar lang wordt er gesproken over het bijbouwen van nieuwe instellingen om het probleem van de overbevolking op te lossen en geïnterneerden specifieke hulp te kunnen bieden. In 2002 plande toenmalig Minister van Justitie Marc Verwilghen al een nieuwe psychiatrische instelling voor geïnterneerden in Antwerpen. Die plannen werden tijdens de ambtstermijn van Laurette Onkelinx weer afgeblazen. In april 2008 legde Jo Vandeurzen een heus masterplan op tafel voor zeven nieuwe instellingen en renovaties van oude gebouwen. Daardoor zouden er 1800 nieuwe plaatsen worden gecreëerd. Stefaan de Clerck wil dit plan nu doorvoeren tegen 2012, maar volgens critici is dat onhaalbaar. In Antwerpen zou er een nieuw arresthuis komen, een nieuwe instelling voor geïnterneerden en een nieuwe gevangenis. Maar de locatie van de nieuwe complexen staat nog steeds niet vast. Voorlopig is de instelling voor geïnterneerden gepland op de Burchtse Weel op Linkeroever, wat voor ophef zorgt bij de lokale bewoners. Iedereen is ervan overtuigd dat de nieuwe instellingen er moeten komen, maar niemand wil ze in zijn achtertuin. Aan de bouwplannen hangt bovendien een aardig kostenplaatje vast van 150.000 euro per cel.

Dat de nieuwe gevangenissen en instellingen er uiteindelijk zullen komen staat vast. De druk van de overbevolking is onhoudbaar geworden. Op papier gaat ook de situatie van de geïnterneerden in de toekomst verbeteren. Het verleden heeft echter al vaak aangetoond dat de papieren beloftes vaak uitgesteld worden wanneer andere prioriteiten zich aandienen. De zaak van Kim De Gelder en de negatieve rapporten van Europa maken de kwestie echter prangerder dan ooit. De toekomst zal uitwijzen of de geïnterneerden van Minister De Clerck de behandeling krijgen waar ze wettelijk gezien al jaren recht op hebben.

Fabian Desmicht & Veerle Huybrechts
Februari 2009

Foto: © VRT 2009